

Ο ΦΑΙΔΡΟΣ ΚΑΙ Η ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΥ*

Σκοπός αυτού του άρθρου είναι η κριτική διερεύνηση των πλατωνικής έμπνευσης παραμέτρων βάσει των οποίων παρουσιάζονται και αξιολογούνται οι μαρτυρίες των αισθήσεων στο σπήλαιο των αναδυομένων μορφών του P. B. Shelley (1792-1822). Η κριτική διερεύνηση των ανωτέρω παραμέτρων και μορφών, σε σχέση με μια υπερβατική πραγματικότητα, επιχειρείται, κατ' αρχάς, σε γενικότερο θεωρητικό επίπεδο, πριν ή εμφάνισή τους μελετηθεί, συγκεκριμένα, στο ποίημα *The Triumph of Life* (1822)¹. Η σχέση με τον πλατωνικό συμβολισμό του σπηλαίου ως προς το αληθές ή ψευδές των έντυπώσεων των αισθήσεων, όπως αποτυπώνονται σε επίπεδο συνειδητότητας (consciousness), είναι προφανής στο έργο αυτό του μεγάλου Άγγλου Ρομαντικού². Ο συμβολισμός του σπηλαίου, βεβαίως, ανάγει άμεσα, κυρίως σε επίπεδο οντολογίας (ontology), στο διάλογο *Πολιτεία* (514a-515a) του Αθηναίου φιλοσόφου. Από άποψη αισθητικής, όμως, με έμφαση σε καίρια στοιχεία γνωσιολογίας (epistemology), τα όποια μέχρι σήμερα δεν έχουν επαρκώς ερευνηθεί, το κλασσικό κείμενο αναφοράς είναι ο πλατωνικός *Φαίδρος* ή *Περί Ώραιου, Ηθικός*³. Στο επίκεντρο της θεματικής του ποιήματος του She-

* Η εφαρμογή των θεωρητικών δεδομένων τα όποια πραγματεύεται το άρθρο αυτό επιχειρείται στο ποίημα του P. B. SHELLEY, *The Triumph of Life* (1822), ενός κατ' εξοχήν αντιπροσωπευτικού έργου της άκμης του Άγγλικού Ρομαντισμού.

1. Η ανάλυση του ποιήματος, *The Triumph of Life* (Ο Θρίαμβος της Ζωής) του P. B. Shelley έχει βασιστεί στο τελικό κείμενο, όπως έχει παρουσιασθεί στην πρόσφατη έκδοση Reiman. Πβ. D. H. REIMAN, N. FRAISTAT (έκδ.), *Shelley's Poetry and Prose*, N. York and London, 2002, σσ. 481-500. Έδώ, ο όρος «υπερβατική πραγματικότητα» αντιστοιχεί σε ένα περιεχόμενο ευρύτερο του συνήθους. Περιλαμβάνει τόσο την πλατωνική οντολογία, όσον και τον γνωσιολογικής απόκλισης υποκειμενισμό του Shelley.

2. Σχετικά με τον παραλληλισμό μεταξύ του πλατωνικού σπηλαίου και εκείνου του Shelley, πβ. N. ROGERS, *Shelley at Work: A Critical Inquiry*, Oxford, Clarendon Press, 1967 [1956], σσ. 147-168. Πβ. επίσης, P. H. BUTTER, *Shelley's Idols of the Cave*, Edinburgh, Edinburgh University Press, 1954. Θα πρέπει, επίσης, να τονισθεί, ότι ο όρος *συνειδητότητα* (consciousness) αντιστοιχεί στην αισθητηριακή αντίληψη και χρησιμοποιείται σε αντίθεση προς τον όρο *συνείδηση* (conscience), ο οποίος αντιστοιχεί στην ηθική συνείδηση.

3. Πβ. I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, *Πλάτωνος Φαίδρος: Είσαγωγή, Αρχαίο και Νέο Κείμενο με Σχόλια*, Αθήνα, 1971³.

Περί εύρισκονται, πράγματι, θεμελιώδη ζητήματα αισθητικής, θεωρούμενα από μία άποψη βαθύτερα ήθικη και υποστηριζόμενα από πολύτιμα στοιχεία γνωσιολογίας. Είναι, επομένως, ο Φαῖδρος (246a-251c), και όχι η Πολιτεία, ο πλατωνικός εκείνος διάλογος, ο οποίος προσφέρεται για μία εποικοδομητική σύγκριση με τα αντίστοιχα θέματα, όπως παρουσιάζονται σε ένα εκτεταμένο χωρίο από το έργο, *The Triumph of Life* (308-411).

Ἡ πλατωνική φιλοσοφία είχε επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τὴ σκέψη τοῦ Shelley⁴. Ἡ ἐπιρροή αὐτὴ γίνεται αἰσθητὴ ἰδιαίτερα στὸ σύνολο τοῦ ἔργου του μετὰ τὸ 1817, ὅταν, σὲ ἡλικία εἴκοσι πέντε ἐτῶν, αὐτοεξορίστηκε καὶ ἔζησε πλέον μόνιμα στὴν Ἰταλία⁵. Μία σύντομη θεώρηση τῆς παραβολῆς τοῦ σπηλαίου στὴν πλατωνικὴ Πολιτεία ἐπιβεβαιώνει τὴν ἄποψη, ὅτι ὁ ἔλεγχος τῆς γνησιότητας τῆς μαρτυρίας τῶν αἰσθήσεων κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐδράζεται σὲ σύστημα ἀπολύτων ἀξιῶν στρεφόμενων πέραν τοῦ κεντρικοῦ ἄξονος τῆς θεωρίας τῶν εἰδῶν. Στὴν Πολιτεία, επομένως, οἱ μορφές ἐντὸς τοῦ πλατωνικοῦ σπηλαίου, οἱ ὁποῖες ἀποτυπώνονται μέσω τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης τοῦ μὴ μυημένου, θεωροῦνται ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖο φιλόσοφο, *a priori* καὶ σὲ ἐπίπεδο ὄντολογίας, ὡς ἀντικείμενα πλάνης. Στὴν περίπτωση, ὅμως, τοῦ σπηλαίου τὸ ὁποῖο παρουσιάζεται στὸ τελευταῖο καί, λόγω τοῦ αἰφνιδίου θανά-

4. Πβ. J. NOTOPOULOS, *The Platonism of Shelley: A Study of Platonism and the Poetic Mind*, Durham N.C., Duke University Press, 1949. Πβ. ἐπίσης, C. GRABO, *A Newton Among Poets*, University of Carolina Press, 1930. Σχετικὰ μετὰ τὴν ἐπιρροή τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας στὴ σκέψη καὶ τὸ ἔργο τῶν Ἀγγλῶν ρομαντικῶν πβ. E. DOUKA-KABITOGLOU, *Plato and the English Romantics*, London, Routledge, 1991.

5. Ἡ αὐτοεξορία τοῦ Shelley ὀφείλεται, κυρίως, στὴν ἀδυναμία του νὰ συμβιβαστεῖ μετὰ τὴν αὐταρχικὴ διακυβέρνηση τῶν Ναπολεόντιων καὶ πρώτων μετα-Ναπολεόντιων χρόνων στὴν Βρετανία. Εἶναι γνωστὴ, ἄλλωστε, ἡ ἔντονα ἀντιαυταρχικὴ στάση τοῦ ποιητῆ. Γόνος οἰκογενείας πολιτικῶν, ἡ ὁποία εἶχε πρόσφατα ἀποκτήσει τίτλον εὐγενείας, μετὰ ἀνήσυχο πνεῦμα καὶ σπάνια ὀξυδέρκεια, εἶχε ἀποβληθεῖ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὀξφόρδης καὶ ἀποξενωθεί ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του μετὰ τὴν προκλητικὴ δημοσίευση ἐνός, κατ' ἐπίφασιν, ἀνωνύμου φυλλαδίου περὶ Ἀθεΐσμου [Πβ. *The Necessity of Atheism* (1811), E. B. MURRAY and T. WEBB (ἐκδ.), *The Prose Works of Percy Bysshe Shelley*, Oxford, Clarendon Press, 1997 (1993), τ. I, σσ. 1-5]. Ὑπάρχουν δύο πολὺ χαρακτηριστικὲς μεταγενέστερες περιπτώσεις ἀνοιχτῆς σύγκρουσής του μετὰ τὸ κοινωνικο-πολιτικὸ κατεστημένον τῆς ἐποχῆς του. Τὴν πρώτη ἀπὸ αὐτὲς, ἀποτελεῖ ἡ ἀποστολὴ, σὲ ἡλικία μόλις δέκα ἐννέα ἐτῶν, ἀνοιχτῆς ἐπιστολῆς στὸν Λόρδο Ellenborough, τὸν ἀνώτατο δικαστὴ, κατηγορώντας τον γιὰ τὴν καταδίκη τοῦ ριζοσπαστικοῦ ἐκδότη D. L. Eaton. [Πβ. *A Letter to Lord Ellenborough* (1812), αὐτόθι, τ. I, σσ. 61-73]. Μιὰ δευτέρη ἀντίστοιχη περίπτωση ἀποτελεῖ ἡ συγγραφὴ τοῦ ἐπαναστατικοῦ ποιήματος, *The Mask of Anarchy* (1819), μετὰ σκοπὸν νὰ ξεσηκώσει τὸν ἐξαθλιωμένον πληθυσμὸν σὲ ἀνοιχτὴ ἀνταρσία μετὰ τὴν ἀδικὴ σφαγὴ πολιτῶν ἀπὸ ἐφιππούς στρατιῶτες στὸ St. Peter's Fields, στὸ Manchester, ἓνα ἐπεισόδιον γνωστὸ καὶ ὡς Peterloo Massacre. Πβ. D. H. REIMAN, N. FRAISTAT (ἐκδ.), *ἔνθ' ἄν.*, σσ. 315-325. Πβ. ἐπίσης, R. HOLMES, *Shelley: The Pursuit*, Flamingo, 1996 [1980], σσ. 532-540.

του του ποιητή, ήμιτελές έργο, *The Triumph of Life*, ή συγκεκριμένη προοπτική προσέγγισης είναι τελείως διαφορετικής φιλοσοφικής κατηγορίας. Στο σημαντικό αυτό κείμενο της Άγγλικής, αλλά και παγκόσμιας, ρομαντικής λογοτεχνίας, ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στον τρόπο αφομοίωσης των έξωτερικων έρεθισμάτων σε επίπεδο συνειδητότητας από απόψεως γνωσιολογίας⁶.

Θά πρέπει να τονισθεί σε αυτό το σημείο, ότι οι προκαλούμενες έντυπώσεις από την έπαφή των αισθήσεων με τα αντικείμενα της αισθητηριακής αντίληψης, συχνά ξεπερνούν, για τον ρομαντικό ποιητή, το συμβατικό επίπεδο. Προοδευτικά εισέρχονται στη σφαίρα της συνολικής ψυχοσωματικής έμπειρίας στις πλέον έντονες εκφάνσεις της. Πράγματι, παρατηρείται μια ευρύτερα έρωτική, ακόμα και υπερβάλλουσα το απλό αισθητηριακό επίπεδο, αισθησιακή χροιά της έμπειρίας της έπαφής της συνειδητότητας με τα αντικείμενα των αισθήσεων κατά την διαδικασία της αντίληψης της έξωτερικης πραγματικότητας. Κυρίως το ύστερο, ιδιαίτερα πλατωνίζον, ποιητικό έργο του Shelley, χαρακτηρίζεται, αναμφίβολα, από μια *suī generis* θεωρία αισθητηριακής αντίληψης ψυχολογικής, κατά κύριο λόγο, ύφης. Άνάλογος είναι και ο τρόπος κριτικής προσέγγισης των συγκεκριμένων χωρίων του έκτεταμένου αυτού ποιήματος, που φθάνει τους 547 στίχους. Παρά το γεγονός, ότι αυτή ή ευαισθησία και ιδιομορφία στην αισθητηριακή αντίληψη του ποιητή είχε διαπιστωθεί επανειλημμένα στο παρελθόν, μόνον πολύ πρόσφατα έχει λεπτομερώς έρευνηθεί, διαμορφωθεί και χρησιμοποιηθεί ως ιδιαίτερη μέθοδος ανάλυσης⁷. Στο πρώτο μέρος του άρθρου αυτού, έπομένως, θά όρι-

6. Είναι άξιο παρατήρησης το γεγονός ότι ό βρετανικός ρομαντισμός στερείται μεγάλων φιλοσόφων, ιδιαίτερα στον χώρο της Όντολογίας και Γνωσιολογίας. Ό χώρος της πολιτικής φιλοσοφίας, βεβαίως, εκπροσωπείται από τον Edmund Burke (του όποιου, όμως, το βασικό έργο στην αισθητική φιλοσοφία ανήκει στον XVIII^ο αιώνα) και τον αναρχικό φιλόσοφο William Godwin (1756-1836). Ό Godwin ήταν πατέρας της Mary Shelley, πρώην Mary Woolstonecraft-Godwin, ή όποια ήταν ή σύζυγος του Shelley, με αποτέλεσμα ό ποιητής να έπηρεασθεί άρκετά από τις θεωρίες του φιλοσόφου. Πβ. E. BURKE, *Reflections on the Revolution in France*, έκδ. C.C. O'Brien, Penguin, Harmondsworth, Middlesex, 1986 [1790]. Πβ. επίσης, W. GODWIN, *Enquiry Concerning Political Justice*, Penguin, London, [1793]. Την εποχή αυτή, έπομένως, τον μόν χώρο της όντολογίας εκπροσωπεί, έπηρεασμένος από τον Γερμανικό ιδεαλισμό, ό ποιητής και φιλόσοφος Samuel Taylor Coleridge (1772-1834), τον δέ χώρο της γνωσιολογίας ό Percy Bysshe Shelley. Παρά τον αιφνίδιο θάνατό του, ό νεαρός ποιητής άφησε σημαντικά φιλοσοφικά δοκίμια, πέραν του έξαιρετικά έκτεταμένου ποιητικού του έργου.

7. Πβ. Α. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ, *The Birth of Venus in the Aegean Cosmos: Verse-pace and Space Arrangements in Shelley's Prometheus Unbound* (1820), *Diotima*, 34, 2006, σσ. 166-174. Πβ. επίσης, ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, *Love and Self Consciousness: The Visionary Enterprise in Shelley's Poetry*, διδακτ. διατριβή υπό έκδ., 2004, n. 37.

σθούν οί θεωρητικές παράμετροι του θέματος μέσω αναφορών αμοιβαίως στον πλατωνικό διάλογο *Φαῖδρος* και στο ποίημα του Ἀγγλου ρομαντικού. Αὐτές οί παράμετροι ἀφοροῦν: (α) τὸν γενικώτερο γνωσιολογικὸ προσανατολισμὸ στὰ δύο ἔργα· (β) τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ὑπέρβαση ἑνὸς στενὰ φυσιοκρατικοῦ εἶδους αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης, μὲ ἔμφαση, ὅμως, καὶ πάλι, σὲ στοιχεῖα γνωσιολογικῆς κατηγορίας· καὶ (γ) τὴν διαδικασία σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἐπιτελεῖται ἡ αἰσθητηριακὴ ἀντίληψη, ὡς βάση μιᾶς κατ' ἐξοχὴν ἔντονης, αὐτοπαρτηρούμενης συνειδητότητας (self-consciousness), ἡ ὁποία βαθμιαῖα βαίνει πρὸς ἓνα συγκλονιστικὸ ἀποκορύφωμα: τὴν ἐπίτευξη, μιᾶς ἀπόλυτης κατάστασης συνειδητότητας, τῇ στιγμῇ τῆς φευγαλαίας ἀπώλειάς της, κατὰ τὴν ἰδεατὴ ἔνωσή της μὲ τὸ ποθητὸ ἀντικείμενο αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης. Ἀφοῦ, μέσω τῶν ἀνωτέρω παραλληλισμῶν, διευκρινισθεῖ ἡ σχέση μεταξύ τῆς πλατωνικῆς ἔμπνευσης γνωσεολογίας τοῦ Shelley καὶ τῆς μεθόδου προσέγγισης τοῦ ποιήματος, θὰ ἀκολουθήσει ἡ ἀνάλυση τῶν σχετικῶν χωρίων στὸ δεύτερο μέρος αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου.

α) *Ὁ Γενικώτερος Γνωσιολογικὸς Προσανατολισμὸς*. Στὸν πλατωνικὸ *Φαῖδρο* συναντᾶται ἓνα εἶδος προσέγγισης τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητας, στὸ ὁποῖο ἀποδίδεται ἰδιαίτερη ἔμφαση σὲ στοιχεῖα ψυχολογικῆς ὕψης. Ἡ προσέγγιση αὐτὴ εἶναι χροιάς εὐρύτερα ἐρωτικῆς καὶ παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἐπαφὴ τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὰ ἔμψυχα ἀντικείμενα τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης (249d-251c). Ὁ τρόπος προσέγγισης τοῦ Ἀγγλου ποιητῆ στὸ θέμα αὐτὸ θὰ μπορούσε εὐλόγα νὰ θεωρηθεῖ μιὰ ἐξέλιξη, σὲ ἐπίπεδο γνωσιολογίας, τῶν ἀντίστοιχων ἰδεῶν τοῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου στὸν ἀνωτέρω διάλογο. Θὰ πρέπει, βεβαίως, νὰ σημειωθεῖ, ὅτι στοιχεῖα τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ Shelley διαμορφώνουν χαρακτηριστικὰ τὴν προσέγγιση αὐτή. Ὁ ποιητής, τὸν ὁποῖον οἱ προγενέστερες ιδέες του, ὅπως ἐκεῖνες τοῦ ὕλισμου καὶ ἀθεϊσμοῦ, ἐπηρέαζαν πλέον πολὺ λιγότερο ἦταν πιά ὄχι μόνον ἐνθουσιώδης μελετητής, ἀλλὰ καὶ μεταφραστὴς τῶν πλατωνικῶν διαλόγων⁸. Τὸ κύριο θέμα τῶν διαλόγων αὐτῶν,

8. Εἶναι σημαντικό νὰ κατανοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ ἐπισταμένη μελέτη καὶ γενικώτερη ἐνασχόληση τοῦ Shelley μὲ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους εἶχε τὸν χαρακτήρα ἔντονης ἀφοσίωσης καὶ ἐμμονῆς. Μία ἢ δύο ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸν πνιγμὸ του, ποὺ συνέβη στὸν κόλπο τῆς Genoa, στὴν Ἰταλία, τὸν Ἰούλιο τοῦ 1822, ἡ ἀγαπημένη του φίλη, ἡ Jane Williams, ἀναφερόμενη στὴν ἀφοσίωσή του στὶς θεωρίες τοῦ ἀθηναίου φιλοσόφου, τοῦ ἔγραψε τὶς ἀκόλουθες γραμμές: «Γιατί λές ὅτι ποτὲ δὲν θὰ χαροῦμε στιγμὲς ὅπως στὸ παρελθόν, πρόκειται νὰ συναντήσῃς τὸν φίλο σου τὸν Πλάτωνα ἢ νομίζεις ὅτι θὰ τὸν συναντήσω ἐγὼ σύντομα;» (μτφρ. τ. γράφ.) F. L. JONES (ἐκδ.), *The Letters of Percy Bysshe Shelley*, Oxford, Clarendon Press, 1964, τόμ. II, σ. 445. Πβ. ἐπίσης, E. J. TRELAWNY, *Records of Shelley, Byron and the Author*, ed. Anne Burton, New York, New York Review Books, 2000, σσ. 122-146.

ὅπως τὸ Συμπόσιο καὶ ὁ Ἴων, ἦταν σχετικὸ μὲ τὸν ἐμπνευσμένο ἔρωτα καὶ τὴν ἐμπνευσμένη ποιητικὴ δημιουργία ἀντίστοιχα. Ὁ Shelley ἦταν ἐπίσης ὁ συγγραφέας τοῦ σημαντικοῦ κειμένου, *A Discourse on the Manners of the Ancient Greeks Relative to the Subject of Love* (Πραγματεία γιὰ τὴν Συμπεριφορὰ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων τὴν Σχετικὴν μὲ τὸ Θέμα τοῦ ἔρωτα), ὅπου γίνονται χαρακτηριστικὲς νύξεις στὶς ιδέες ποὺ παρουσιάζονται στὸν Φαῖδρο⁹. Στὸ διάλογο αὐτό, ὁ ἐκστατικὸς θεωρὸς, οὐσιαστικὰ ὁ ἰδανικὸς ἐραστὴς (κατ' οὐσίαν, ὁ Σωκράτης) ἐνὸς ἐλκυστικοῦ ἐμψύχου ἀντικειμένου αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης καί, εἰδικώτερα, ψυχοσωματικῆς ἑλξης (τὸ ἰδανικὸ ἐρώμενον, νεαρὸς Φαῖδρος), ὑφίσταται μιὰ ἔντονη ψυχοσωματικὴ ἀναστάτωση. Ὁ θεωρὸς-ἐραστὴς παρουσιάζεται ἐνῶ ἀτενίζει τὴν ἀντανάκλαση τῶν ἰδανικῶν μορφῶν (εἰδῶν) στὴν πλήρη κάλλους ἐνσαρκωμένη καὶ θνητὴ μορφή τοῦ ἐμψύχου αὐτοῦ ἀντικειμένου (251a-c). Τελικῶς, ὁ θεωρὸς αὐτὸς ὑφίσταται ἓνα εἶδος σαρωτικῆς ψυχικῆς ἀνάτασης, συγκλονίζεται ψυχικὰ καὶ πνευματικά. Μὲ δέος καὶ ἱερὴ φρίκη, ριγώντας καὶ τρέμοντας, βιώνει μιὰ ἔντονη ἐμπειρία, ἡ ὁποία συνοδεύεται ἀπὸ αἰφνίδια ἐφίδρωση, συνταρασσόμενος ἀπὸ ἓνα αἶσθημα κατατασσόμενο στὴν αἰσθητικὴ κατηγορία τοῦ ὑψηλοῦ¹⁰. Αὐτὲς εἶναι οἱ σημαντικώτερες ψυχικὲς καὶ σωματικὲς ἀντιδράσεις τοῦ ἰδανικοῦ αὐτοῦ θεωροῦ-ἐραστῆ, οἱ ὁποῖες δὲν διερευνῶνται περαιτέρω στὸν ἀνωτέρω διάλογο.

Ὁ Πλάτων, ἐπομένως, δὲν ἀναπτύσσει ἐδῶ κάποια ιδέα διαδοχικῶν σταδίων καὶ φάσεων στὴν ἐκδίπλωση τῶν ἀνωτέρω ἀντιδράσεων. Δυσχεραίνεται, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἡ συστηματικὴ μελέτη τῶν σταδίων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ παρακολούθηση καὶ καταγραφή τῶν ἀντιστοιχῶν συναισθηματικῶν ἀναβαθμῶν καὶ καταστάσεων συνειδητότητας, τόσο σημαντικῶν σὲ ἐπίπεδο γνωσιολογικῆς ἔρευνας. Ὅμως, εἶναι, ἀκριβῶς, αὐτοὶ οἱ ἀναβαθμοὶ καὶ οἱ ἀντίστοιχες καταστάσεις συνειδητότητας, γοργὰ διαδεχόμενες ἢ μία τὴν ἄλλη, ποὺ συνιστοῦν τὴ διαδικασία μέσω τῆς ὁποίας ὁδηγεῖται ὁ θεατὴς-ἐραστὴς σὲ μιὰ λιποθυμικὴ κρίση στὸν Πλατωνικὸ Φαῖδρο. Ἀλλά, οὔτε καὶ στὶς σχετικὲς ἀπόψεις τὶς ὁποῖες ἀναπτύσσει ἡ Διοτίμα στὸ Συμπόσιο (210e-212a) παρουσιάζεται ἓνας καθαρὰ δομημένος καὶ λειτουργικὸς τρόπος, ὥστε νὰ καταστεῖ πρακτικὰ δυνατὴ ἡ πλήρης καὶ συστηματικὴ παρακολούθηση τῶν ἀνωτέρω συναισθηματικῶν καὶ ψυχοσωματικῶν ἀντιδράσεων. Ἡ ἔλλειψη μιᾶς

9. R. HOLMES (ἐκδ.), *Shelley on Love*, London, Flamingo, 1996, σσ. 85-96.

10. Ε. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, *Οἱ Αἰσθητικὲς Κατηγορίες*, Ἀθήνα, Ἀρσενίδης, 1996, σσ. 30-34. Πβ. ἐπίσης, Ε. BURK, *A Philosophical Inquiry into the Origin of Our Ideas of the Sublime and the Beautiful*, London, 1756.

ἀκριβοῦς καὶ συνοπτικῆς μεθόδου γιὰ τὴ μελέτη αὐτῶν τῶν ἀντιδράσεων καὶ καταστάσεων συνειδητότητας συνιστᾷ ἓνα θεωρητικὸ κενό, τὸ ὁποῖο θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθεῖ μὲ τὴν ἀπαραίτητη ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ ἐνδελέχεια. Ἡ ζητούμενη μέθοδος ἀπαιτεῖται, βεβαίως, νὰ εἶναι συμβατὴ μὲ τὸ ὑπὸ ἀνάλυση θέμα, ὅπως, ἐπίσης, καὶ νὰ προσφέρει στὸν ἐρευνητὴ ἓνα εὐχρηστο καὶ ἀποδοτικὸ ἐργαλεῖο ἀνάλυσης.

β) *Τὰ μέσα αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης καὶ γνωσιολογικῆς ὑπέρβασης.* Ἡ ἐπαφὴ τῆς ἀνθρώπινης συνειδητότητας μὲ τὰ ἀντικείμενά της, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν αὐτὰ ἀνήκουν στὴν ἐξωτερικὴ ἢ, ἀντιθέτως, στὴν ἐσωτερικὴ πραγματικότητα, κυρίως ὡς προϊόντα τῆς φαντασιακῆς λειτουργίας, εἶχε μεγάλη σημασία κατὰ τὴ Ρομαντικὴ περίοδο. Ἕνας βασικὸς λόγος γι' αὐτὸ ἦταν ὅτι κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ θεωρεῖται ὅτι ἡ συνειδητότητα (consciousness) ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς ἔννοιας τοῦ ἑαυτοῦ (self). Γιὰ τοὺς Ρομαντικοὺς ἡ ἔννοια αὐτὴ ἔχει, κατὰ προσέγγιση, τὴ βαρύτητα, πού, γιὰ τὴν κλασσικὴ σκέψη, εἶχε ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς¹¹. Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς ψυχῆς, ὅμως, στὴν ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ, σηματοδοτεῖ καὶ μιὰ τάση ἀπαλλαγῆς ἀπὸ ἰδεαλιστικὲς μεταφυσικὲς πεποιθήσεις. Τὰ πρῶτα χρόνια, ἄλλωστε, τοῦ ΧΙΧου αἰῶνα, οἱ ὑλιστικὲς θεωρίες τοῦ ΧΙΠου ἐπηρέαζαν ἀκόμα, σὲ μεγάλο βαθμό, τὴν σκέψη τῶν Ρομαντικῶν καί, βεβαίως, τοῦ δημιουργοῦ τοῦ ποιήματος, *The Triumph of Life*¹². Ἦταν, ἐπομένως, ἀναμενόμενο, ὅτι ἡ σκέψη τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, τῆς ὁποίας, χωρὶς ἀμφιβολία, ἓνας ἀπὸ τοὺς πλεόν φιλοσοφικὰ προσα-

11. Σὲ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ στὸν Thomas More (2 Ἰανουαρίου 1814), ἡ ὁποία προτάσσεται ὡς Εἰσαγωγή στὸ ἐξαιρετικὰ μακροσκελές (696 στίχοι) ποίημά του, *The Corsair* (Ὁ Πειρατής), ὁ Λόρδος Byron, μιὰ ἀπὸ τίς ἡγετικὲς φυσιογνωμίες τοῦ Ἀγγλικοῦ Ρομαντισμοῦ, σὲ στενὴ οἰκογενειακὴ σχέση καὶ λογοτεχνικὴ συνάφεια μὲ τὸν Shelley, ἀναφέρεται σύντομα, ἀλλὰ πολὺ χαρακτηριστικά, στὴν μεγάλη σημασία τοῦ θέματος τοῦ ἑαυτοῦ (Self). Πβ. F. PAGE and J. JUMP (ἐκδ.), *Byron: Poetical Works*, Oxford and New York, Oxford University Press, 1989 [1970], σσ. 277: «Θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω μερικὲς λέξεις ἐπὶ ἐνὸς θέματος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἄριστοι γνῶστες, καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ συμφωνήσῃ – ὁ ἑαυτός;» (μτφρ. τ. γράφ.). Θὰ πρέπει, ἐδῶ, νὰ τονισθεῖ, ὅτι ὁ μόνιμος, ἀλλὰ συνήθως ἀπλᾶ ἐννοούμενος καὶ ὄχι πάντα καθαρὰ διατυπωμένος, συσχετισμὸς τῆς συνειδητότητας μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἑαυτοῦ, ἀποτελεῖ τὸν κυριώτερο λόγο γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ ὅρος «self-consciousness» συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ὅρου «consciousness» ἀπὸ τὴν κριτικὴ, ἀναφορικὰ μὲ θέματα γνωσεολογίας (epistemology) τῆς Ρομαντικῆς περιόδου.

12. Θετικὲς ἐμφανίζονται οἱ ἐντυπώσεις τοῦ νεαροῦ Shelley ἀπὸ τίς ματεριαλιστικὲς ἀπόψεις ποὺ παρουσιάζονται στὸ ἔργο τοῦ B. P. d'HOLBACH (Miraboud), *Le Système de la Nature* (1770), σὲ ἓνα γράμμα τοῦ στὸν William Godwin ἀπὸ τίς 29 Ἰουλίου 1812. Πβ. F. L. JONES, *ἐνθ' ἄν.*, τ. I, σ. 572.

νατολισμένους ποιητές ήταν ο Shelley, θά έστρεφε σταδιακά τὸ ἐνδιαφέρον της στὴ γνωσιολογία (epistemology). Τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ποιητῆ, μάλιστα, ἐπρόκειτο νὰ τὸν ὠθήσουν ἀκόμα ἐντονώτερα πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτή, κυρίως λόγω μιᾶς διαφορετικῆς ὀπτικῆς ἀντίληψης τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου.

Ὁ Shelley, ἀπὸ νεαρὴ ἡλικία, ἔπασχε ἀπὸ μία ἥπιας μορφῆς ψυχοσωματικῆς ἀσθένεια, τῆς ὁποίας ἓνα τελείως ἰδιαίτερο σύμπτωμα ἦταν ὅτι, συχνά, ἡ αἴσθησις τῆς ὁρασίης του ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὴ λεγόμενη φυσιολογικὴ ὁραση¹³. Ἡ ὑποκειμενικὴ αὐτὴ ὀπτικὴ ἀντίληψη εἶχε διάφορα ἀποτελέσματα, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχαν σημαντικὲς ἐπιπτώσεις στὴ γενικώτερη ἀντίληψη τῆς πραγματικότητος, ἐξωτερικῆς καὶ ἐσωτερικῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν ποιητικὴ πρακτικὴ καὶ τὸ ποιητικὸ τοῦ δράμα. Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἰδιαιτερότητος ἦταν, ὅτι διάφορα ἀντικείμενα, πού ἀντικειμενικὰ βρισκόνταν σὲ μεγάλη ἀπόσταση, ἐμφανίζονταν στὴν ὁρασίη του μεγενθυμένα. Τότε, παραδόξως, ἔβλεπε μακρινὰ ἀντικείμενα πολὺ εὐδιάκριτα ὥσάν μέσα ἀπὸ μικροσκόπιο (microscopic vision) ἐνῶ, ἀμέσως μετὰ, τὰ ἴδια ἀντικείμενα ἐπανέρχονταν καὶ πάλι στὴν ὀπτικὴ ἐντύπωση, πού ἀντιστοιχεῖ στὴν ἀποκαλούμενη φυσιολογικὴ ὁραση. Αὐτὸ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα, ὅτι, ὅταν ἡ διαφορετικὴ αὐτὴ ὀπτικὴ ὑπερίσχυε τῆς φυσιολογικῆς, παρεῖχε μιὰ πολὺ ἐντονη, πουνκτουαλιστικὴ ἐντύπωση, παρόμοια μὲ ἓνα εἶδος ὀπτικῆς ἀνάλυσης¹⁴. Ἐνας καταιγισμὸς ἀπειροελάχιστων σωματιδίων (particles), ἐν εἴδει κόκκων καὶ στιγμάτων διαφόρων εἰδῶν, διέσχιζαν τότε, κυριολεκτικὰ μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτὸς καὶ σὲ ποικίλλες κατευθύνσεις, τὸ ὀπτικὸ τοῦ πεδίου¹⁵. Αὐτὰ συνήθως περιελάμβαναν καὶ πληθώρα μεγεθυμένων λεπτο-

13. R. HOLMES (ἐκδ.), *Shelley on Love*, ἐνθ' ἄν., σσ. 261-262.

14. Στὴν στατικὴ τῆς ἐκδοχῆς, αὐτὴ ἡ ὀπτικὴ ἐντύπωση μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ ἐκείνη πού παρέχεται στὸν θεατὴ ἀπὸ ἱστορικὰ μεταγενέστερα ζωγραφικὰ ἔργα πουνκτουαλισμοῦ (punctilism) καὶ ἱμπρεσιονισμοῦ (impressionism) ἀντίστοιχης τεχνοτροπίας. Πβ. ἐπίσης σημ. 22. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐμμονὴ τοῦ Shelley στὴ διαδικασία τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης σὲ ἐπίπεδο γνωσιολογίας (epistemology) σημαντικὲς ὑπῆρξαν οἱ θέσεις τοῦ Charles E. Robinson στὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1970. Πβ. C. E. ROBINSON, *Shelley and Byron: The Snake and the Eagle Wreathed in Fight*, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1976, Appendix B, σσ. 245-248. Ὁ Robinson ἀνέτρεψε τίς ὄντολογικὲς ἀναγνώσεις τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ, πού εἶχαν ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τίς σχετικὲς προσεγγίσεις τοῦ Carl E. Wasserman στὶς ἀρχὲς τῆς ἰδίας δεκαετίας. Πβ. C. E. WASSERMAN, *Shelley: A Critical Reading*, Baltimore, Baltimore and London, The Johns Hopkins University Press, 1971.

15. Μεταξὺ πολλῶν σχετικῶν χωρίων ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Shelley, πού θὰ μπορούσαν νὰ ἀναφερθοῦν ὡς παραδείγματα τῆς διαδικασίας αὐτῆς, πολὺ χαρακτηριστικὸ εἶναι ἓνα ἡμιτελὲς ποίημα, τὸ ὁποῖο περιγράφεται ἀπὸ τὸν Neville Rogers ὡς «A Midsummer Night's Dream Poem» καὶ ἀνάγεται ἐπίσης στὸ 1822. Πβ. N. ROGERS, ἐνθ' ἄν., Appendix III, σσ. 334-36.

μερειῶν (fragments, particulars) τῶν ὑπὸ παρατήρηση ἀντικειμένων. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο οἱ διάφορες μορφές ἀντανακλῶνται στὸ κάτοπτρο τῶν αἰσθήσεων καὶ προβάλλονται, τελικῶς, σὲ ἐπίπεδο συνειδητότητας, ἐνῶ ταυτόχρονα γίνονται ἀντικείμενα τῆς φαντασιακῆς λειτουργίας, βασίζεται στὴν ιδιόμορφη ἀνάλυση τοῦ ἐκάστοτε ἀντικειμένου τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης τοῦ ποιητῆ¹⁶. Χαρακτηριστικό, πάντως, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἀντίστοιχα μέσα αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης ἐμφανίζονται καὶ στὸν Φαῖδρο (251c). Ἐκεῖ, ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ θεωροῦ-ἐραστῆ καὶ τοῦ ἀντικειμένου ἐκστατικῆς θεώρησης γίνεται μέσω ἀπειροελάχιστων φωτεινῶν μερῶν (particles), τὰ ὁποῖα ἐκρέουν ἀθρόα ἀπὸ τὴν μορφή τοῦ τελευταίου¹⁷. Σὲ μιὰ κατάσταση ἐκστασης, ὁ ἰδανικός αὐτὸς θεωρὸς-ἐραστὴς θεᾶται τοῦ κάλλους τοῦ ἐμψύχου ἀντικειμένου τοῦ ἀπολύτου ἐρωτός του, δεχόμενος, μέσω τῆς διαφάνειας τῶν ματιῶν του, τοῦ θείου εἶδους τὴν ἐκθαμβωτικὴ αὐτὴ «φωτοσυρμή»¹⁸. Ἀναμφίβολα, ἐπομένως, ὁ Shelley εἶναι πιστὸς συνεχιστὴς τῆς Πλατωνικῆς καὶ Νεοπλατωνικῆς παράδοσης, ὅταν θέτει, μάλιστα, τὴν ἐπικοινωνία αὐτὴ σὲ ὀπτικὴ βάση, σὲ ἐπίπεδο ὁρασης.

Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἡ ὄντολογικὴ ὑπόσταση καὶ βιολογικὴ σημασία τῶν ἀπειροελάχιστων σωματιδίων τῆς ὕλης ἦταν στὸ ἐπίκεντρο τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐπικαιρότητας στὴ Βρετανία πρὸς τὸ τέλος τοῦ XVIII^{ου} καὶ τὶς ἀρχές τοῦ XIX^{ου} αἰῶνα καὶ ὑπῆρξε τὸ ἔναυσμα γιὰ ἐκτεταμένες συζητήσεις καὶ διενέξεις. Οἱ διαμάχες καὶ ἔριδες γύρω ἀπὸ

16. Πβ. J. J. ROUSSEAU, *Julie, or the New Eloise*, ἐκδ. Judith. H. McDowell, Park and London, The Pennsylvania State University Press, 1991 (1968), σ. 195. Ἐδῶ, ὁ Rousseau, ὁ θεωρούμενος μέγας προάγγελος τῶν Ρομαντικῶν, σὲ ἓνα μᾶλλον τετριμμένο εἶδος παρομοίωσης γιὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, παρουσιάζει ἤδη ἀπὸ τὸ 1761 (α' ἐκδοση τοῦ *Julie*) τὴν ψυχὴ του σὰν ἓναν καθρέπτη, ὅπου σὲ κάθε ἀπειροελάχιστο κομμάτι του (Fragment) εἰκονίζεται ἡ μορφή τῆς πολυαγαπημένης του Eloise. Πβ. ἐπίσης, A. VERSLUIS (μτφρ.), *Pollen and Fragments, Selected Poetry and Prose Of Novalis*, Grand Rapids, Michingan, Phanes Press, 1989. Γιὰ μιὰ συνοπτικὴ παρουσίαση τῆς ἱστορίας τῶν fragments, πβ. A. PROTOPAPAS, *Love and Self-Consciousness*, ἐνθ' ἀν., σσ. 164-167. Πβ. ἐπίσης, ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, *The Birth of Venus in the Aegean Cosmos*, ἐνθ' ἀν., σσ. 172-173. Σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ θέματος στὴ νεοπλατωνικὴ σκέψη καὶ ἐπιστῆμη τοῦ Μεσαίωνα καὶ τῆς Ἀναγέννησης, μὲ ἔμφαση στὶς ἔννοιες τῶν μικρόκοσμου-μακρόκοσμου καὶ τῆς Πάνδημης καὶ Οὐράνιας Ἀφροδίτης, πβ. W. PAGEL, *Religion and Neoplatonism in Renaissance Medicine*, London, Variorum Reprints, 1986.

17. Στὸ ἴδιο χωρίο, ὁ Σωκράτης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λέξη «ἡμερος», δηλαδή, «ἐπιθυμία, πόθος, ἐρωτας» προέρχεται ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς μετάδοσης τοῦ ἰδανικοῦ, ἀλλὰ σφοδρῶς αὐτοῦ ἐρωτα μέσω τῶν ἀπειροελάχιστων σωματιδίων, τῶν «μερῶν», τὰ ὁποῖα ἐκρέουν ἀπὸ τὴν μορφή τοῦ ἐρώμενου, τοῦ «παιδός», καὶ εἰσέρχονται ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεωροῦ καὶ ἰδανικοῦ ἐραστῆ: «ὅταν μὲν οὖν βλέπουσα πρὸς τὸ τοῦ παιδὸς κάλλος ἐκεῖθεν μέρη ἐπιόντα καὶ ρέοντ' ἃ δὴ διὰ ταῦτα ἡμερος καλεῖται» (251c)

18. Πβ. I. N. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἀν., σ. 247.

τὸ θέμα αὐτὸ εἶχαν, μάλιστα, ξεπεράσει τὰ ὅρια τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ εἶχαν εἰσχωρήσει στὰ πεδία τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Ὁ Shelley, πού, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φιλοσοφική του κατάρτιση, εἶχε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες, εἶχε παρακολουθήσει τὸ θέμα ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ἦταν πλήρως ἐνημερωμένος στὶς σχετικὲς θεωρίες, ὅπως τῶν δονουμένων σωματιδίων (vibrating particles) τοῦ David Hartley, ἀλλὰ καὶ τοῦ χημικοῦ αἰθέρα (chemical ether) καὶ τῆς ὀρχουμένης ὕλης (dancing matter) τοῦ Sir Humphry Davy¹⁹. Οἱ ἐκλεκτικὲς αὐτὲς θεωρίες, οἱ ὁποῖες κυριολεκτικὰ αἰωροῦντο μεταξὺ ὕλισμου καὶ ἰδεαλισμοῦ, ἦσαν πολὺ ἐλκυστικὲς γιὰ τὸν Shelley, ἀφοῦ ἔτειναν νὰ ἀποδίδουν στὴν κατακερματισμένη ὕλη, σχεδόν, πνευματικὲς ιδιότητες. Αὐτὴ ἡ προτίμηση τοῦ ποιητῆ ἔβαινε παράλληλα μὲ τὶς ἔντονα πλατωνίζουσες θέσεις του, πού χαρακτηρίζουν τὴν περίοδο στὴν ὁποία ἀνήκει καὶ τὸ ποίημα, *The Triumph of Life*. Αὐτὸ δὲν θὰ πρέπει νὰ ξενίζει τὸν ἐρευνητὴ, ἀφοῦ ὁ Shelley ἦταν γνήσιο τέκνο τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐμπειριοκρατίας ἐνὸς John Lock καὶ ἐνὸς Isaac Newton. Συχνὰ ἐπιδιδόταν μὲ πάθος, ἀπὸ τὴν παιδική του, σχεδόν, ἡλικία ἕως τὸν θάνατό του, στὴν ὀπτική καταδίωξη τῶν ἀπειροελάχιστων σημείων ἐντὸς τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ἰδιαιτερότητα τῆς ὀπτικῆς του ἀντίληψης²⁰. Πέραν, δέ, πάσης ἀμφιβολίας, εἶχε ἀποδυθεῖ, μὲ ἐπιστημονική, κυριολεκτικά, συνέπεια καὶ ἀφοσίωση, σὲ μία ἄνευ προηγουμένου προσπάθεια, πού ἰσοδυναμεῖ σὲ ἓνα πρωτοφανὲς πρόγραμμα πειραματισμοῦ πάνω στὴν ἴδια του τὴν αἰσθητηριακὴ ἀντίληψη καὶ συνειδητότητα²¹. Ἡ μνημειώδης αὐτὴ προσπάθεια τοῦ Shelley συνιστᾷ ἓναν πεισματικὸ ἀγώνα μὲ τὸ φῶς, τὴ σκιά καὶ τὸ σκότος, τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ψευδαίσθηση, μὲ σκοπὸ τὴ διερεύνηση τοῦ κατὰ πόσον, ἐν τέλει, τὰ ἀπειροελάχιστα ἐκεῖνα σημεῖα ἦσαν ὄντως ὑφιστάμενα ἀντικείμενα ἢ, ἀντίθετα, φευγαλέα ἀποκυήματα μιᾶς γόνιμης καὶ δημιουργικῆς φαντασίας²²: μιᾶς φαντασίας, ἡ ὁποία συχνὰ ἐμφανιζόταν πιὸ ἔντονη καὶ πειστικὴ ἀπὸ τὴν πλέον ἀντικειμενικὴ λεγόμενη πραγματικότητα.

19. Πβ. D. HARTLEY, *Observations on Man: His Frame, His Duty and His Expectations*, 2 vls, London and Bath, 1810 [1748]. H. DAVY, *Elements of Chemical Philosophy*, vol. IV, in John Davy (ἐκδ.), *The Collected Works of Sir Humphry Davy*, London, Smith, Elder and Co. Cornhill, 1840 [1812], σσ. 222-223.

20. Γιὰ μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση τῆς διαδικασίας αὐτῆς, στὸ πολὺ χαρακτηριστικὸ ἡμιτελὲς ποίημα «A Midsummer Night's Dream Poem», πβ. Α. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ, *Love and Self-Consciousness*, ἐνθ' ἄν., σσ. 50-56.

21. Πβ. J. HALL, *The Transforming Image: A study of Shelley's Major Poetry*, Urbana and London, University of Illinois Press, 1980, σ. 13.

22. Πβ. «On a Science of Mind», from Shelley's «Speculations on Metaphysics», in T. WEBB (ἐκδ.), *Percy Bysshe Shelley: Poems and Prose*, London, J. M. Dent, 1995, σσ. 83-84.

γ) Ἡ διαδικασία αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης καὶ ἡ κρίση συνειδητότητας. Ἡ κριτικὴ παρατήρηση τῆς διαδοχῆς τῶν εἰκόνων στὸ σύνολο τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Shelley ὁδηγεῖ στὴν ἀνακάλυψη τῆς διαδικασίας τῆς αἰσθητηριακῆς τοῦ ἀντίληψης. Διαπιστώνεται, τότε, ὅτι ἡ ὀπτική του τεχνικὴ καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ὁραματικὴ διαδικασία, ὅπως ἐκτυλίσσεται στὰ πλέον σημαντικὰ ποιητικά του ἔργα, βασίζεται, σὲ μεγάλο βαθμό, στὴν ἰδιαιτερότητα τῆς λειτουργίας τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὁρασῆς του, ἐπιστημονικὰ χαρακτηριζόμενη ὡς *μακροψία* (*macropsia*)²³. Πέραν τούτου, ὁμως, αὐτὴ ἡ *sui generis* ὀπτικὴ ἀντίληψη τῆς πραγματικότητας ὁμολογεῖται καὶ περιγράφεται λεπτομερῶς καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ σὲ συγκεκριμένα χωρία τῆς ἀλληλογραφίας του²⁴. Ἕνα ἄλλο σημαντικό ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖο προκύπτει ἀπὸ μιὰ διαδοχικὰ μικροσκοπικὴ καὶ μακροσκοπικὴ ἐντύπωση τῆς πραγματικότητας, εἶναι, ἐπίσης, ἓνα εἶδος «τηλεσκοπικῆς» ὁρασης. Τὸν ὅρο «τηλεσκοπικὴ» εἰσήγε στὰ μέσα τοῦ περασμένου αἰῶνα ὁ Neville Rogers, ὅταν περιέγραψε τὸν τρόπο ὀπτικῆς ἀντίληψης τοῦ ποιητῆ, ὡς παρακολούθηση τῶν διαφόρων μορφῶν «μέσω τοῦ ἀντιθέτου ἀπὸ τὸ ὀρθὸ ἄκρο ἐνὸς τηλεσκοπίου»²⁵. Ἡ ἀξία τῆς συγκεκριμένης διατύπωσης τοῦ Rogers εἶναι μεγάλη, ἀφοῦ, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, εἰσάγει τὴν ἰδέα τῆς κωνικῆς ἀντίληψης τοῦ ἰδεατοῦ σχήματος τοῦ χώρου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐξελλίσσεται ἡ γενικώτερη ὁραματικὴ διαδικασία στὴν ποίηση τοῦ Shelley. Ἡ θέση αὐτή, τόσο προφανῆς στὴν περίπτωση τοῦ σπηλαίου στὸ *The Triumph of Life*, ὅχι μόνο συνάδει μὲ τὶς ἀπόψεις τῆς σημερινῆς κριτικῆς σκέψης, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύεται ἀπὸ μαρτυρίες συγχρόνων τοῦ ποιητῆ. Οἱ μαρτυρίες αὐτές, πράγματι, ἐνισχύουν τὴν ἂποψη, ὅτι σὲ ἓναν, κατὰ προσέγγιση ἰδεατὸν ὡς ἀνάλογον σχήματος, ὅπως ἓνα εἶδος κωνικοῦ σκιεροῦ σπηλαίου, ὁ Ἄγγλος ρομαντικὸς εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ ἀφομοιώνει μὲ τὸν δικό του ἰδιοσυγκρατικὸν τρόπο τὰ διάφορα ἐρεθίσματα²⁶.

23. Ἐπιστημονικὰ, ἡ μακροψία (*macropsia*) εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς ψυχολογικῆς κατάρστασης, ὅπου τὰ ἀντικείμενα φαίνονται μεγαλύτερα ἀπὸ ὅτι πραγματικὰ εἶναι. Πβ. H. I. KAPLAN and B. J. SADOCK, *Clinical Psychiatry*, Baltimore MD, Williams and Wilkins, 1988, σ. 22. Πβ. ἐπίσης, A. PROTOPAPAS, *Love and Self-Consciousness*, ἐνθ' ἄν., σσ. 55-57.

24. F. L. JONES (ed.) ἐνθ' ἄν., vol. I, σ. 572.

25. Πβ. N. ROGERS, ἐνθ' ἄν., σ. 334: «... the poet is looking back through the wrong end of a telescope...».

26. Πβ. H. BUXTON-FORMAN (ἐκδ.), *Medwin's Revised Life of Shelley*, London, Milford, 1913 [1848], σ. 75. Γίνεται, βεβαίως, κατανοητό, ὅτι ἡ ἐπιδιώξη ἀντίληψης τῆς πραγματικότητας μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, σὲ γνωσιολογικὸ ἐπίπεδο, δὲν στερεῖται ἐνὸς ἄκρατου ὑποκειμενισμοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ γίνῃ λόγος στὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἀρθροῦ αὐτοῦ.

Ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει εδώ να τονισθεί είναι ή τελείως διαφορετική αξιολόγηση τών αντιδράσεων του θεωρού στη θέα του ένσαρκωμένου κάλλους στον *Φαῖδρο* καί στο ὑπό εξέταση ποίημα του Shelley αντίστοιχα. Στόν πλατωνικό διάλογο, οί ψυχοσωματικές ἐπιπτώσεις του ἐρωτικού δέους στόν θεωρό-ἐραστή ἀποτελοῦν, περισσότερο ἀπό ὅ,τιδήποτε ἄλλο, ἐνδείξεις του οὐρανίου κάλλους τών ἰδεατῶν μορφῶν, οί ὁποῖες ἀντανακλῶνται, ἐξαντικειμενίζονται καί ἐνσαρκώνονται στίς ἀνθρώπινες μορφές. Στό ποίημα του Shelley, ἀντίθετα, ή ἔμφαση ἐπικεντρώνεται στόν ἐκστατικό αὐτό θεωρό καί τίς ἀντιδράσεις του. Τό γεγονός αὐτό ὁδηγεῖ τόν ἐπίμονο ἐρευνητή του ἔργου του Ἀγγλου ρομαντικοῦ στό νά ἀποδυθεῖ σέ μία ἐπίπονη προσπάθεια γιά τήν ἀνακάλυψη μιᾶς μεθόδου καί, εἰ δυνατόν, ἐνός δομημένου καί λειτουργικοῦ μοντέλλου ἀνάλυσης, ὥστε νά καταστεῖ πρακτικά δυνατή ή συστηματική παρακολούθηση τών ἀνωτέρω συναισθηματικῶν καί ψυχοσωματικῶν ἀντιδράσεων. Έναν περαιτέρω τελικό στόχο ἀποτελεῖ, βεβαίως, ή ἀξιολόγηση αὐτοῦ του *sui generis* τρόπου αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης²⁷.

Έντός του, κατὰ προσέγγιση, κωνικοῦ σπηλαίου, ἐν εἶδει ὑποβλητικοῦ ἐργαστηρίου ὀπτικά ἀναλυόμενων καί ὑποκειμενικά μετουσιούμενων μορφῶν, ὁ ἀφηγητής-persona στό ποίημα του Shelley ἀκολουθεῖ μιᾶ ἐντυπωσιακή πορεία αὐτοανάλυσης. Μὲ δέος καί πάθος, ὡς ἄλλος πλατωνικός ἐραστής, θεᾶται του κάλλους τῆς ὀρχούμενης καί αἰσθησιακῆς, πλὴν ὁμως φευγαλέας, μορφῆς στό βάθος του σκιεροῦ αὐτοῦ σπηλαίου (*Tr. of Life*, 343-411). Παρ' ὅλα αὐτά, παρακολουθεῖ μὲ ἐπιστημονική, σχεδόν, συνέπεια, τίς ἀθρόες μεταλλάξεις τών ὀπτικῶν του ἐντυπώσεων καί τίς ψυχοσωματικές ἀντιδράσεις του στά ἐξωτερικά ἐρεθίσματα καί τὰ δικά του ὁράματα. Αὐτό τό πάθος ἐνώπιον του κάλλους τών μορφῶν καί ὁ κλιμακούμενος ἔρως γιά αὐτές καθορίζουν τοὺς ψυχολογικοὺς καί τοὺς ἀντίστοιχους ποιητικούς ρυθμούς. Μέσω τών κλιμακούμενων αὐτῶν ρυθμῶν καί τών σαρωτικῶν ψυχολογικῶν ἀναβαθμῶν, ὁ ἀφηγητής καί φορέας τῆς ἀνθρώπινης συνειδητότητας, φθάνει στό σημείο μιᾶς – ἀνάλογης μὲ τήν περιγραφόμενη στόν *Φαῖδρο* – λιποθυμικῆς κρίσης. Στό ἀποκορύφωμα τῆς κρίσης αὐτῆς, ἐμφανίζεται, ὅπως καί ἐκεῖ, μιᾶ προσωρινή καί στιγμιαία ἀπώλεια τῆς συνειδητότητας. Ἡ περιγραφή του ἐρωτικοῦ αὐτοῦ συγκλονισμοῦ ἀπό τήν persona του ποιητῆ-ἀφηγητῆ, ή ὁποία καί ἀποτελεῖ τήν βάση τῆς μεθόδου καί του συ-

27. Πβ. ἐπίσης, Α. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ, *The Structure of the Enterprise, Love and Self Consciousness*, ἐνθ' ἄν., σσ. 33-82.

γκεκριμένου μοντέλου ανάλυσης αυτής της έμπνεόμενης από έρωτικό δέος διαδικασίας αισθητηριακής αντίληψης, διατυπώνεται σύντομα και περιεκτικά από τον ίδιο τον Shelley. Τò 1821 γράφει τò *A Defence of Poetry* ('Η Ύπεράσπιση τής Ποίησης), τò όποιο αποτελεί τò σημαντικώτερο κείμενό του από άποψη αξιολόγησης τής ποίησης και του ποιητικού λόγου γενικώτερα, στο πλαίσιο μιās εύρύτερης πολιτιστικής τοποθέτησης. Έδω ό ποιητής εξισώνει τήν συγκλονιστική έπιρροή τής ποίησης και τής φαντασίας με εκείνη τής αγάπης, ως ήθικης κατηγορίας, αλλά και ως έρωτικής έλξης προς όλες τις μορφές και τὰ αντικείμενα τής ανθρώπινης συνειδητότητας, έμψυχα ή άψυχα, με τήν μοναδική ένταση, πού αυτός τήν αντιλαμβάνεται²⁸.

Οί αντίστοιχες έννοιες στους πλατωνικούς διαλόγους έχουν, κυρίως, χροιά όντολογική. Παρ' όλα αυτά, ό πλατωνικός ύποστασιακός έρως, στο αποκορύφωμά του, αποκτά μιὰ χροιά αποκάλυψης με έντονη τήν παρουσία του όπτικού στοιχείου. Σέ ένα έκτεταμένο χωρίο (246a-249d), τò όποιο άμέσως προηγείται του ήδη αναφερθέντος αποσπάσματος όπου περιγράφεται ή έκσταση του θεωρού του ένσαρκωμένου κάλλους των ιδεατών μορφών στον Φαίδρο (251 a-b), παρουσιάζεται ένα μεγαλειώδες θέαμα. Αυτό συνίσταται στην έπουράνια φαντασμαγορία πού αντικρίζουν οί ψυχές όσων δύνανται νά άνεβούν προς τὰ ούράνια ύψη, καθώς παρασύρονται από μιὰ παντοδύναμη έλξη προς τὰ άνω, υπό τήν έπιρροή τής μη γήϊνης, θεϊκής τους υπόστασης. Σέ αυτά τὰ δυσθεώρητα, για τους περισσότερους θνητούς, ύψη αποκαλύπτονται οί επέκεινα πραγματικότητες και τò μεγαλειώδες θέαμα τής έπουράνιας ακολουθίας των μακαρίων θεών. Στη διατύπωση τής ποιητικής έκστασης από τον Άγγλο ρομαντικό, γίνεται φανερή ή έπιρροή των δύο αυτών έκτεταμένων χωρίων. Έδω αποκαλύπτεται και ή διαδικασία μέσω τής όποίας ή σέ άέναη δημιουργική γένεση συνειδητότητα (self-consciousness), βαθμιαία, βαίνει προς τò συγκλονιστικό αποκορύφωμά της, ως αποτέλεσμα, όπως ό ίδιος ύποστηρίζει, τής σαρωτικής ισχύος τής ποιητικής

28. Πβ. D. H. REIMAN, N. FRAISTAT (έκδ.), *Shelley's Poetry and Prose*, ένθ' άν., σ. 517: «Τò μεγάλο μυστικό τής ήθικης είναι ή αγάπη ή ή υπέρβαση τής ανθρώπινης φύσης μας και ή ταύτιση του έαυτού μας με τò ώραίο τò όποιο ύπάρχει σέ σκέψεις, πράξεις ή πρόσωπα πού δέν είναι δικά μας. Ένας άνθρωπος για νά είναι έξαιρετικά καλός πρέπει νά φαντάζεται έντονα και έκτεταμένα, πρέπει νά βάζει τον έαυτό του στη θέση του άλλου και πολλών άλλων, οί όδύνες και οί χαρές του ανθρώπινου είδους πρέπει νά γίνουν δικές του. Ό μέγας συντελεστής του καλού, με τήν ήθική έννοια, είναι ή φαντασία και ή ποίηση συμβάλλει στο αποτέλεσμα δρώντας πάνω στην αίτία» (μτφρ. τ. γράφ.). Πβ. επίσης, R. HOLMES, (έκδ.) *Shelley on Love*, ένθ' άν., σ. 81: «[Ό Shelley] βλέπει τήν αγάπη και τον έρωτα ένιαία με μιὰ ολοκληρωμένη άποψη και μιὰ άρμονία πού ίσως νά τή ζηλεύουμε...» (μτφρ. τ. γράφ.).

γλώσσας. Σὲ ἓναν *locus classicus* ἀπὸ τὸ *A Defence of Poetry*, ὁ Shelley γράφει, σέ, σχεδόν, ὀργασμικοὺς ὅρους, ὅτι ἡ ποιητικὴ γλῶσσα, ἰδίως ἐκείνη τῶν μεγάλων ποιητῶν καὶ διανοητῶν, στοὺς ὁποίους κατατάσσει τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Francis Bacon, συνιστᾷ: «... μιά [ἰσχυρή] ροὴ τοῦ λόγου, ἡ ὁποία διατείνει καὶ μετὰ διαρρηγνύει τὰ ὅρια τοῦ νοὸς τοῦ ἀκροατῆ καὶ ἐκχέεται μαζὶ μὲ αὐτὸν στὸν ὠκεανὸ τοῦ σύμπαντος μὲ τὸν ὁποῖον βρίσκεται σὲ αἰώνια [καὶ ἀμοιβαία] κατανόηση»²⁹. Στὸ δὲ πολὺ σύντομο, ἀλλὰ σημαντικὸ αὐτοβιογραφικὸ λυρικό του ποίημα, *To Constantia* (1818), περιγράφονται καταλεπτῶς οἱ διάφορες σαρωτικὲς ψυχοσωματικὲς τοῦ ἀντιδράσεις ὅταν παρατηρεῖ τὴν Claire Clairmont (Constantia), τὴν νεαρὴ ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴ τῆς συζύγου του Mary Shelley, νὰ τραγουδᾷ ὑπὸ τοὺς ἤχους τοῦ πιάνου³⁰. Παρόμοια μὲ τὶς ἀντιδράσεις τοῦ θεατῆ καὶ ἰδανικοῦ ἐραστῆ στὸν *Φαῖδρο*, στίς σωματικὲς ἀντιδράσεις τοῦ ἀφηγητῆ περιλαμβάνονται, ἐδῶ, ἐπιτάχυνση τῆς ἀναπνοῆς, ἐφίδρωση, σωματικὸς τρόμος καὶ ἓνα χαρακτηριστικὸ εἶδος ἱλίγγου³¹. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, παράλληλα μὲ τὶς σωματικὲς, καθίσταται δυνατὸν νὰ παρακολουθηθοῦν ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ εὐχερέστερα καὶ οἱ κλιμακούμενες ἀντίστοιχες συναισθηματικὲς ἀντιδράσεις καὶ ἀναβαθμοί, οἱ ὁποῖοι, σὲ καθαρὰ γλωσσικὸ ἐπίπεδο, διαπιστώνονται μὲ πολὺ χαρακτηριστικά, πάντα παρόμοια, γλωσσικὰ στοιχεῖα³². Ἡ παράλληλη διαπίστωση τῶν ἐπίσης χαρακτηριστικὰ κλιμακούμενων ὀπτικῶν διεργασιῶν, σὲ ἐπίπεδο ὁραματικῆς διαδικασίας, κατὰ τὴν ἐκδίπλωση τῶν ποιητικῶν εἰκόνων στοὺς στίχους τοῦ Shelley, διευκολύνει τὸν χωρισμὸ τῆς σὲ διακεκριμένα στάδια, τὰ ὁποῖα διαδέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο μὲ τὴν αὐτὴ πάντοτε σειρά.

Ἀποτέλεσμα τῆς συστηματικῆς μελέτης ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων, κυρίως, δέ, τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς τοῦ ἴδιους τοῦ ποιητῆ, εἶναι ἡ δημιουργία ἑνὸς μοντέλου βασισμένου στὴν ἐπιστημονικὴ περιγραφὴ τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης καὶ τῆς πλήρους ψυχοσωματικῆς ἐκδήλωσής της³³.

29. *Αὐτόθι*, σ. 515 (μτφρ. τ. γράφ.).

30. Πβ. D. H. REIMAN, N. FRAISTAT (eds.), *Shelley's Poetry and Prose*, ἐνθ' ἄν., σσ. 108-109. Πβ. ἐπίσης, M. KINGSTON STOCKING, *The Journals of Claire-Jane Clairmont*, Cambridge Mass., Harvard University Press, 1968, σσ. 79-80.

31. A. PROTOPAPAS, ἐνθ' ἄν., *Love and Self Consciousness: The Visionary Enterprise in Shelley's Poetry*, σσ. 187-210.

32. *Αὐτόθι*, σσ. 25-26, 78-80, 130-131, 172-174, 208-210, 253-255, 222-225, 241-243, 253-255, 263-264. Πβ. I. ARMSTRONG, *Language as Living Form in Nineteenth Century Poetry*, Brighton and Totowa N.J., The Harvester Press and Barnes & Noble Books, 1982, σσ. 114-121. Πβ. W. KEACH, *Shelley's Style*, New York, Methuen, 1984, σσ. 1-41, 184-200; E. EVEREST, *Mechanism of a Kind yet Unattempted: The Dramatic Action of Prometheus Unbound*. *Durham University Journal*, vol. LXXXV, No 2, July 1993, σσ. 237-238.

33. M. GELDER, J.J. LOPEZ-IBOR, N. ANDREANSEN (ἐκδ.), *New Oxford Textbook of Psychiatry*, Oxford, Oxford University Press, 2000, τ. I, σ. 877.

Τὰ κυριώτερα στοιχεία τοῦ μοντέλου αὐτοῦ ἔχουν, βεβαίως, ἐπανειλημμένα παρουσιασθεῖ στο παρελθόν ἀπὸ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους ἐκπροσώπους τῆς κριτικῆς σκέψης στὸν χῶρο τῆς Ἀγγλικῆς ρομαντικῆς ποίησης. Μεταξὺ τῶν ἀκαδημαϊκῶν αὐτῶν δασκάλων περιλαμβάνονται, πολὺ χαρακτηριστικά, οἱ D. J. Hughes (1961), Timothy Webb (1977), Timothy Clark (1989 and 1993) καὶ Paul Hamilton (2000)³⁴. Τὸ μοντέλλο αὐτὸ ἀνάλυσης ἀποτελεῖται, τελικῶς, ἀπὸ τρία στάδια: (α) διέγερση (*Excitement*) ψυχολογικὴ καὶ ὀπτική, (β) κρίση (*Crisis*) ψυχοσωματικὴ-ὀπτική, καί, τέλος, (γ) ἀποκατάσταση ἢ κάμψη (*Resolution or Decline*). Λόγω τοῦ ὅτι τὸ κεντρικὸ στάδιο τῆς ψυχοσωματικῆς-ὀπτικῆς Κρίσης χωρίζεται ἐπίσης σὲ δύο διακριτὰ στάδια ἢ φάσεις, ἦτοι: (ι) ἐπέκταση ἢ διάταση/μεγέθυνση (*Expansion or Distention/Dilation*) καὶ (ιι) ρήξη ἢ ἐξύψωση (*Bursting or Sublimation*)³⁵, προκύπτει, τελικῶς, ἓνα μοντέλο τεσσάρων διαδοχικῶν βημάτων: (α) διέγερση· (β) κρίση· (ι) ἐπέκταση· (ιι) ρήξη· (γ) ἀποκατάσταση³⁶. Αὐτὸ τὸ μοντέλο θὰ ἀποτελέσει τὴ

34. Πβ. D. J. HUGHES, *Coherence and Collapse in Shelley with Particular Reference to Epipsychidion*, *English Literary History*, 28, 1961, σσ. 279-280. Πβ. ἐπίσης, Timothy WEBB, *Shelley: A Voice Not Understood*, Manchester, Manchester University Press, 1977, σ. 48. Πβ. ἐπίσης, Timothy CLARK, *Embodying Revolution, Composition as Crisis of Subjectivity in Romantic and Post-Romantic Writing*, Oxford, Clarendon Press, 1989, σσ. 2, 183. Πβ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, *Shelley's The Coliseum and the Sublime*, *Durham University Journal*, vol. LXXXV, 2, 1993, σσ. 225-235. Πβ. ἐπίσης, Paul HAMILTON, *Percy Bysshe Shelley*, Horndon, Tavistock, Northcote House, 2000, σ. 17.

35. Ὁ ὅρος *Sublimation* βασίζεται στὸν διεθνή ὅρο «sublime» καὶ τὴν ἀντίστοιχη αἰσθητικὴ κατηγορία, ἡ ὁποία ἀποδίδεται ὡς «τὸ ὑψηλόν» στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, καὶ σὲ συσχέτιση μὲ τὴν καθ' ὕψος ἀνάβαση τῆς ψυχῆς πρὸς τὶς λαμπρὲς οὐράνιες θεωρήσεις στὸν πλατωνικὸ Φαῖδρο (246a-249d), ὁ ὅρος *sublimation* μεταφέρεται στὴν ἑλληνικὴ ὡς «ἐξ-ὑψωση». Εἶναι χαρακτηριστικὸ, ὅτι ὁ Πλωτῖνος σὲ σχόλιό του στὸ ἀνωτέρω χωρίο ἀπὸ τὸν Φαῖδρο στὴν πραγματεία του, *Περὶ τοῦ Νοητοῦ Κάλλους*, ἀναφέρεται στὸ ὕψος κυριολεκτικῶς, καὶ μάλιστα σὲ βαθύτερο ἐπίπεδο ὄντολογίας καὶ αἰσθητικῆς, σὲ σχέση μὲ τὴν πραγματεία, *Περὶ Ὑψους* καὶ τὴ ρητορικὴ προσέγγιση τοῦ ψευδο-Λογγίνου. Ἐδῶ, ὁ ἀλεξανδρινὸς φιλόσοφος παρουσιάζει τὸν Δία κατὰ τὴν ἀνοδο καὶ ἐμφάνισή του στὸ οὐράνιο στερέωμα: «Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ζεὺς... ἀνατείλας ὑψοῦ ἐπ' αὐτῶν κατέλαμψε μὲν πάντα καὶ ἐπλησεν αὐγῆς...» (Ἐνν. V, 8, 10, 1-5).

36. A. PROTOPAPAS, *Love and Self Consciousness*, ἔνθ' ἀν., σσ. 41-45. Τὰ διακρινόμενα ἐδῶ τέσσερα βήματα, τὰ ὁποῖα χωρίζονται σὲ τρία στάδια (ἐκ τῶν ὁποίων τὸ δεύτερο ἔχει δύο ὑποδιαίρεσεις/φάσεις) ἐμφανίζουν συγκεκριμένα ὀπτικά καὶ ψυχολογικά χαρακτηριστικά. Κατὰ τὸ ἀρχικὸ στάδιο, ἡ ἐκστατικὴ παρατήρηση τοῦ ἀντικειμένου τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης καὶ γενικώτερης ψυχοσωματικῆς ἑλξης φθάνει στὸ σημεῖο μιᾶς ὀπτικῆς καὶ ψυχολογικῆς διέγερσης (*excitement*). Αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ στὴν ἐμφάνιση σκοτεινότερων ἀποχρώσεων, ἐν εἴδει παρεμβολῆς πέπλων, μεταξὺ τοῦ παρατηροῦντος ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ παρατηρουμένου ἀντικειμένου. Τὰ πέπλα αὐτὰ καὶ ἡ γοργὴ ἐναλλαγὴ βαθύτερων ἀποχρώσεων ἀποτελοῦν, γιὰ τὸν ποιητὴ, ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ μέσα ἔκφρασης κατὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ὁραματικῆς διαδικασίας ἀλλὰ καὶ σὲ ἐπίπεδο γενικώτερου συμβολισμοῦ. Ἀπὸ καθαρὰ ὀπτικὴ ἀποψη, ὁ ἀριστοτεχνικὸς συνδυασμὸς τους καταλήγει στὴν ὁργάνωσή τους σὲ μιὰν ἐλικοειδῶς περιστρεφόμενη δομὴ, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ στὴν ἐμφάνιση τοῦ ἀντι-

βάση της ανάλυσης του ποιήματος, *The Triumph of Life*, στο δεύτερο μέρος του άρθρου αυτού.

Ἀργύριος Πρωτοπάπας
(Ἀθήναι)

προσωπευτικοῦ ἡμιδιαφανοῦς «κώνου τοῦ Shelley» (cone of night), ἑνὸς εἶδους σκοτεινοῦ θαλάμου, περιγραφομένου ὡς camera obscura ἀπὸ τὸν Thomas Medwin (Πβ. H. BUXTON-FORMAN (ed.), *Medwin's Revised Life of Shelley*, ἐνθ' ἄν., σ. 75). Στὸ ἀμυδρὸ φῶς μιᾶς τέτοιας θολῆς καὶ ἀβέβαιης, ἀλλὰ ἐξαιρετικῶς δημιουργικῆς, ὀπτικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀτμόσφαιρας, μέσα στὸν γνωστὸ κῶνο τοῦ Shelley, μουσικὰ καὶ ἄλλα ἐρεθίσματα ἡχητικοῦ εἶδους γίνονται αἰσθητά.

Ἡ ἐναρξὴ τοῦ δευτέρου σταδίου, ἐκείνου τῆς γενικώτερης ψυχολογικῆς καὶ ὀπτικῆς κρίσης (*crisis*), παρουσιάζει, συνήθως, μιὰ φαινομενικὰ χαοτικὴ πρώτη ἐντύπωση, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν πρώτη φάση τοῦ σταδίου αὐτοῦ, ἐκείνου τῆς ἐπέκτασης (*expansion*). Ἐδῶ τὰ ἀπειροελάχιστα σωματίδια (*particles*), πρὶν νὰ προσανατολιστοῦν σὲ σταθερὴ ροὴ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκστατικοῦ θεωροῦ, ὡς ἄλλα πλατωνικὰ μέρη, κινοῦνται καὶ περιστρέφονται ἀναρχα πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Προοδευτικά, ὅμως, ὑπερισχύει ἓνα εἶδος ψυχολογικοῦ συντονισμοῦ, ὅπου διαπιστώνεται ἡ μεγάλη σημασία τῆς συνοπτικῆς ἀλλὰ περιεκτικῆς περιγραφῆς τῶν καίριων φάσεων τοῦ σταδίου αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ, ὅπως τονίσθηκε ἤδη, στὸ δοκίμιό του, *A Defence of Poetry*. Ἡ ἀναδυόμενη ὀπτικὴ ἐντύπωση δημιουργεῖται μέσω τῶν χαρακτηριστικῶν διαδικασιῶν γιὰ τὴν πρώτη αὐτὴ φάση. Ἐδῶ κυριαρχεῖ μιὰ αἰφνίδια, σαρωτικὴ αἴσθηση εὐφορικῆς ψυχοσωματικῆς διάστασης (*distention*) καὶ ὀπτικῆς μεγέθυνσης (*dilation*). Αὐτὲς κατευθύνουν τὴν προσοχὴ τοῦ ἐκστατικοῦ θεωροῦ πρὸς μιὰ ἀντίστοιχης ψυχικῆς καὶ ὀπτικῆς κατηγορίας ἐπίμονη καὶ ἱλιγγιώδη καταδίωξη τῶν ἀπειροελάχιστων αὐτῶν κόκκων, στιγμάτων ἢ φωτεινῶν σωματιδίων. Ἐδῶ, συχνά, ἐπικρατεῖ ραγδαία ἐναλλαγὴ ἑνὸς εἶδους αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης (π.χ. ὀπτικῆς: εἰκόνα) σὲ ἓνα ἄλλο (π.χ. ἀκουστικῆς: ἦχος/μελωδία). Αὐτὸ ἀποτελεῖ συνέπεια τοῦ φαινομένου τῆς συναισθησίας (*synaesthesia*) στὴν ποίηση τοῦ Shelley. (Πβ. Glen O'MALLEY, *Shelley and Synaesthesia*, Princeton, Northwestern University Press, 1964).

Ἡ συνεχὴς καὶ ραγδαία ἐναλλαγὴ μεταξὺ μακροσκοπικῆς καὶ μικροσκοπικῆς ὁρασης εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς δεύτερης φάσης τοῦ σταδίου τῆς κρίσης, ἥτοι τῆς φάσης τῆς ρήξης/ἐξύψωσης. Αὐτὴ ἡ συνεχὴς καὶ κλιμακούμενη ἐναλλαγὴ αὐξάνει τὸ ἀγχος κατὰ τὴν καταδίωξη τῶν φωτεινῶν σημείων στὸν ὀπτικὸ ὁρίζοντα τοῦ θεωροῦ. Ὁ ὁρίζοντάς του προοδευτικά διευθετεῖται ἀκόμα πιὸ εὐδιάκριτα σὲ μιὰ σπειροειδῆ-κωνικὴ διάταξη. Μέσα σὲ αὐτὸν τὸν ὀπτικὸ καὶ ψυχολογικὸ ἀναβρασμό, ὅπου ἡ προσοχή, ὡς μιὰ ἔντονη ἔκφραση συνειδητότητας, πασχίζει νὰ συγκεντρωθεῖ στὴν καταδίωξη περισσοτέρων τοῦ ἑνὸς ἀσταμάτητα κινουμένων ὀπτικῶν σημείων, ὁ συνειδητὸς νοῦς βρίσκεται σὲ κρίση καὶ ἀδιέξοδο. Τὰ ὅρια τοῦ ὀπτικοῦ ὁρίζοντα γίνονται τότε ρευστά, ὁ ὀπτικὸς καὶ νοητικὸς προσανατολισμὸς χάνονται. Ὁ θεωρὸς βρίσκεται σὲ κρίση συνειδητότητας. Ἡ στιγμιαία ἀπώλεια (ρήξη) συνειδητότητας καὶ ἓνα εἶδος ἐξύψωσης καὶ ἐξάχνωσης τοῦ νοός (*Bursting/Sublimation*), ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ὅλης ὁραματικῆς διαδικασίας τοῦ Shelley. Εἶναι ἡ στιγμή ποὺ φευγαλαῖα ἐπιτυγχάνεται, σὲ καθαρὰ ὑποκειμενικὸ, βεβαίως, ἐπίπεδο, ἡ πολυπόθητη ἔνωση τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὸ ἀντικείμενο ὀπτικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἑλξης.

Στὸ τρίτο στάδιο τῆς ὁραματικῆς αὐτῆς διαδικασίας, ἐπιτυγχάνεται μιὰ προοδευτικὴ ἀποκατάσταση (*Resolution*) τοῦ συνηθισμένου τρόπου ὁρασης. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἐπακόλουθη κάμψη (*Decline*) στὴν ψυχοσωματικὴ-ὀπτικὴ ἔνταση τοῦ θεωροῦ, ἐπανερχεται καὶ ἡ συνήθης ἰσορροπία μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου τῆς αἰσθητηριακῆς ἀντίληψης (A. PROTOPAPAS, ἐνθ' ἄν., σσ. 70-71).

PHAEDRUS AND THE GNOSIOLOGY OF ROMANTICISM

S u m m a r y

In the first part of this article, a parallel theoretical approach has been attempted regarding the means and processes through which the psycho-physical reactions of an ideal lover-beholder are presented on his encountering the beauty of animate forms in *Phaedrus* and *The Triumph of Life* correspondingly. Despite some kind of initial disparity existing in the comparison between Plato's mainly ontological approach and Shelley's early XIXth century epistemological perspective, the epistemological data culminating in a consciousness crisis, and the passage from the aesthetic category of the beautiful to that of the sublime, appear to be quite similar in the two works. The symbolism of the half-lit cave, though not appearing in *Phaedrus*, stands for both Plato and Shelley as the basis of a visual/optical parable for different degrees and levels of understanding and states of consciousness. The blinding to the non-heavenly soul and mortal eye celestial pageantry of the immortal gods in *Phaedrus* seems to stand, in a contrapuntal way, for the partial darkness of the platonic cave in the *Republic*. The way these issues are presented in the cave of Shelley's poem will be traced and analysed through a method congenial to the subject, based on scientific data and recent academic scholarship. This analysis, which aims to evaluate the process of sense perception and the ensuing states of consciousness on beholding the beauty of animate forms, will appear in the second part of this article.

Argyrios PROTOPAPAS